

โบราณคดีของเครื่องถ้วยเวียงกาหลง

Archaeology of Wiang Kalong Ceramics

สาयนต์ ไพรัชญจิตร | Sayan Praichanjit

บทคัดย่อ

การศึกษาดัวยวิธีการทางโบราณคดีชุมชนเมื่อไม่นานมานี้ พบหลักฐานยืนยันว่า เครื่องถ้วยเวียงกาหลงสมัยโบราณมีการผลิตระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21 - 24 ใช้เตาเผาแบบเตาล้านนาชนิดเตาห้องเดียวระบายความร้อนผ่านแนวนอน โครงสร้างเตาดินก่อในระยะพุทธศตวรรษที่ 21 - 23 และต่อมาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 - 24 ใช้เตาก่อด้วยดินก้อน มีผลิตภัณฑ์เครื่องถ้วยชนิดสำคัญ 4 กลุ่ม คือ เครื่องถ้วยเขียนลายใต้เคลือบสีดำบนพื้นขาว เครื่องถ้วยขาวเคลือบใสไม่มีสี เครื่องถ้วยเซลาดอน และเครื่องถ้วยเคลือบสีน้ำตาล

คำสำคัญ : โบราณคดีชุมชน เวียงกาหลง เตาล้านนา เตาดินก่อ เตาดินก้อน เตाप่วง เครื่องถ้วยเขียนลายใต้เคลือบสีดำบนพื้นขาว เครื่องถ้วยขาวเคลือบใสไม่มีสี เครื่องถ้วยเซลาดอน เครื่องถ้วยเคลือบสีน้ำตาล

Abstract

Recent community archaeology study at the Wiang Kalong district confirmed that the production of ancient ceramics was operated during the 15th - 19th century AD. The kilns used for firing during the 15th - 18th century AD were the cross - draft Lān Nā Kiln type constructed of clay - constructed named as Tao Din Kon and later on during the 18th - 19th century AD, they were constructed of earth block named as Tao Din Gohn. Four major groups of ceramic products are underglaze painted black on white wares or black and white ware, white ware, green ware and brown glazed ware.

Keywords : Community Archaeology, Wiang Kalong, Lān Nā Kiln, Tao Din Ko, Tao Din Kon, Connected Kiln, black and white ware, white ware, green ware, brown glaze ware

ความนำ

แหล่งเตาภาलग หรือ เตาเวียงกาหลง เป็นแหล่งผลิตเครื่องถ้วยสมัยโบราณแห่งแรกในล้านนาที่ได้รับการสำรวจและขุดค้นเพื่อผลทางวิชาการประวัติศาสตร์เครื่องถ้วยไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 โดย พระยานครพระราม (สวัสด์ มหาภักย์) ท่านสำรวจและขุดค้นศึกษาหลักฐานเตาเผาในพื้นที่ใกล้เคียงเมืองโบราณเวียงกาหลงทองที่บ้านทุ่งม่าน บ้านข้าวหวาย เขตติดต่ออำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงรายกับอำเภอแจ้ห่ม (ปัจจุบันคือ อำเภอวังเหนือ) จังหวัดลำปาง ท่านได้เขียนบทความผลการสำรวจ และศึกษาวิเคราะห์นำเสนอต่อที่ประชุมสยามสมาคม เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2478 และตีพิมพ์ในวารสารสยามสมาคม (JSS) เมื่อ พ.ศ. 2480 ประเด็นสำคัญทางโบราณคดีที่ท่านเสนอไว้ในสมัยนั้น ได้แก่ แนวคิดที่ว่าแหล่งเตาเวียงกาหลงเป็นจุดเริ่มต้นของภูมิปัญญาด้านการผลิตเครื่องถ้วยชามของสยามตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 13 หรือตั้งแต่สมัยโยนกเชียงแสน จากนั้นจึงแพร่หลายไปยังสุโขทัย (นครพระราม, พระยา. 2471 : 46 และ Thai Pottery, JSS Vol 29 / 1 - 1937, reprinted in 1986 - Thai Pottery and Ceramics : p.59 - 82)

การศึกษาทางโบราณคดีโดยการสำรวจและขุดค้นศึกษาหลายครั้งระหว่างปี พ.ศ. 2515 - 2551 พบว่านอกจากตามริมฝั่งแม่น้ำลาวในเขตบ้านทุ่งม่าน บ้านดงป่าसान ในท้องที่ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงรายแล้ว ยังมีหลักฐานแหล่งผลิตเครื่องถ้วยชามจำนวนมากกระจายอยู่ตามริมลำห้วย ลำธาร ร่องน้ำขนาดเล็ก และลำน้ำสาขาของแม่น้ำวังในหุบเขาทางตะวันออกของเมืองโบราณเวียงกาหลงในเขตตำบลวังเหนือ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ที่สำคัญได้แก่ บริเวณห้วยป่าหยม บ้านโป่งอ้อ น้ำแม่เหียว ห้วยลึก ห้วยทราย น้ำแม่แจ้ว สบแจ้ว เรื่อยไปจนถึงบริเวณทุ่งหิด ทุ่งพรวัว ริมน้ำเหล่ายาว ห้วยหินฝน ใกล้บ้านทุ่งอั่ว และที่บ้านไผ่เหนือ ตำบลแม่พริก อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

แหล่งเตาทางด้านตะวันออกของเวียงกาหลงเกือบทั้งหมดอยู่ในเขตอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง บางท่านจึงเรียกชื่อกลุ่มเตาในเขตบ้านไผ่เหนือ ตำบลแม่พริก ว่าแหล่งเตาวังเหนือ หรือ เตาวังเหนือ แยกออกไปเป็นอีกลุ่มหนึ่ง (กรมศิลปากร. 2523)

นอกจากนี้ทางตะวันตกของเวียงกาหลงก็พบซากเตาเผาและร่องรอยกิจกรรมการผลิตเครื่องถ้วยจำนวนมากด้วย แต่ในปัจจุบันแหล่งเตาในบริเวณนี้ถูกทำลายไปมากแล้ว คือ ในเขตชุมชนบ้านทุ่งม่าน ตามริมฝั่งน้ำแม่ลาวขึ้นไปทางเหนือจนถึงบ้านสันมะเค็ด เป็นระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร

หลังจาก พ.ศ. 2525 แล้ว ไม่มีการดำเนินงานทางวิชาการโบราณคดีในพื้นที่นี้อีกเลย ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับแหล่งเตาและเครื่องถ้วยเวียงกาหลง - วังเหนือไม่ก้าวหน้า แต่ยังมีคนเข้าไปขุดหาเครื่องถ้วยในแหล่งเตาเวียงกาหลง - วังเหนือเอาไปขายอย่างต่อเนื่องมาจนทุกวันนี้ ทำให้หลักฐานเตาเผาและหลักฐานต่าง ๆ ถูกทำลายจนเสื่อมสภาพไปเป็นจำนวนมาก อีกทั้งในปัจจุบันนอกจากจะมีผู้เข้าไปหาซื้อเศษเครื่องถ้วยขามเวียงกาหลงแล้วยังมีการสั่งซื้อโครงสร้างเตาเผาโบราณในราคาเตาละหลายหมื่นบาทด้วย

แม้ว่าจะมีการทำลายแหล่งโบราณคดีไปมากแต่ก็มีผู้ที่พยายามจัดการเชิงอนุรักษ์หลักฐานเตาเผาบางแห่งในเขตใกล้เคียงเมืองโบราณเวียงกาหลง โดยจัดการให้เป็นแหล่งทัศนศึกษาและแหล่งท่องเที่ยวซึ่งยังทำกันอยู่ในขอบเขตไม่กว้างขวางมากนัก ส่วนเตาเผาที่มีการขุดค้นไว้ที่ห้วยลึก 1 เตา และที่บ้านไผ่เหนือตำบลแม่พริก 11 เตา เสื่อมสภาพไปเกือบหมดแล้ว เนื่องจากอยู่ท่ามกลางชุมชน และในระยะนั้นยังไม่มีแนวความคิดพัฒนาหลักฐานทางโบราณคดีเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้หรือแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีในระยะนั้นยังไม่มีแนวความคิดพัฒนาแหล่งโบราณคดีเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้หรือแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแต่อย่างใด

แม้ว่าจะมีความสูญเสีย “ของเก่า” อันเป็นหลักฐานทางโบราณคดีที่ไม่อาจฟื้นคืนมาได้แล้ว แต่ยังมีสิ่งใหม่ที่เป็นคุณประโยชน์เกิดขึ้นทดแทน คือ ในตำบลเวียงกาหลงมีชาวบ้านที่คลุกคลีกับเครื่องถ้วยขามของเก่ามาเป็นเวลานาน ได้แก่ **ลุงศรี** (นายศรี สิมเนตร) และ **สล่าตัน** (นายตัน จิจิตัง) ได้พยายามเรียนรู้ฝึกฝนเป็นช่างปั้นถ้วยขามเลียนแบบของโบราณ สร้างเตาเผา ทดลองผลิตเครื่องถ้วยขามรูปแบบต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จ สามารถพัฒนาและฟื้นฟูผลิตภัณฑ์เครื่องถ้วยขามเวียงกาหลงออกจำหน่าย ทั้งในฐานะที่เป็น “สินค้าของเก่า” ที่ทำได้เหมือนของเก่าจริง ๆ มากที่สุด จนนักสะสมและผู้ชื่นชมเครื่องถ้วยเวียงกาหลงยินดีซื้อไปในราคาสูง และอีกส่วนหนึ่งผลิตเป็น “สินค้าของที่ระลึกและของใช้ร่วมสมัย” ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคทั่วไป และได้รับการยอมรับจากองค์กรบริหารงานวัฒนธรรมระดับชาติ โดยปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม กำลังดำเนินการขึ้นบัญชีเครื่องถ้วยเวียงกาหลงเป็นมรดกภูมิปัญญาของชาติ

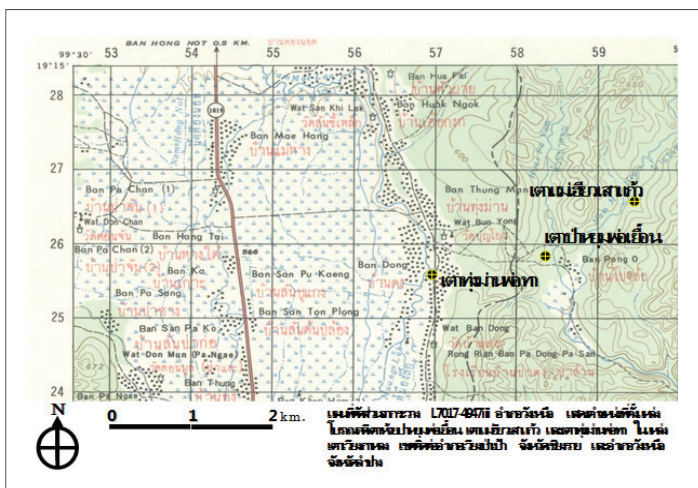
เมื่อ พ.ศ. 2551 กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้นน้ำแม่เหียว (ห้วยสาขาของน้ำแม่วัง) โดยการรวมตัวกันของชาวบ้าน หมู่ที่ 2, 3, 11, 12, 13 และ 14 ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีที่ดินทำไร่พริก และสวนผลไม้อยู่ในพื้นที่ป่าเขตอุทยานแห่งชาติดอยหลวง ท้องที่ตำบลวังเหนือ อำเภอดำรงวิทยะ

จังหวัดลำปาง ได้พบว่าในพื้นที่ทำกินและตามเนินเขาริมลำห้วยสาขาของต้นน้ำแม่เหียว มีหลักฐานเตาเผาและเศษเครื่องถ้วยชามในกลุ่มเตาเวียงกาหลงกระจายอยู่มากมาย ได้พิจารณาร่วมกันแล้วเห็นว่าแหล่งเตาเวียงกาหลงเป็นโบราณสถานและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าความสำคัญระดับชาติ เป็นเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ - โบราณคดีของชุมชนท้องถิ่น จึงได้ร่วมกันสำรวจประเมินศักยภาพพื้นที่พบว่าในพื้นที่ห้วยป่าหุยม และพื้นที่ใกล้เคียงยังมีเนินดินที่ตั้งเตาเผาและหลักฐานเศษเครื่องถ้วยชามอยู่อีกเป็นจำนวนมาก เห็นว่าน่าจะทำการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่มีค่าเหล่านี้เอาไว้ เพื่อใช้ประโยชน์ทางการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งมีความประสงค์จะพัฒนาให้เป็นพิพิธภัณฑ์แหล่งโบราณคดีในลักษณะเดียวกับที่มีการดำเนินการในแหล่งเตาเมืองน่านบ้านเตาไหแช่เสียงหรือบ้านบ่อสวก จังหวัดน่าน และที่แหล่งเตาบ้านบัว (เวียงบัว) ตำบลแมกกา อำเภอมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยดำเนินการอนุรักษ์แหล่งเตาและแหล่งโบราณคดีไปพร้อม ๆ กับกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าที่กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้นน้ำแม่เหียวและชุมชนท้องถิ่นเวียงกาหลงดำเนินการอยู่ แต่ทางกลุ่มอนุรักษ์ฯ และชุมชน ยังไม่มีประสบการณ์ในการดำเนินงาน รวมทั้งในขณะนี้ยังมีกลุ่มคนทั้งในพื้นที่และจากนอกพื้นที่ตำบลเวียงกาหลงเข้าไปขุดหาเครื่องถ้วยชามขายให้กับผู้รับซื้อโบราณวัตถุของเก่าอยู่เป็นระยะ ๆ จึงมีความจำเป็นในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์แหล่งเตาเวียงกาหลงควบคู่ไปกับการปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งโบราณคดีเตาเวียงกาหลง เพื่อที่จะได้ช่วยกันหาทางป้องกันการขุดทำลายแหล่งเตาและลดการขุดโบราณวัตถุขายให้กับผู้ซื้อวัตถุโบราณ รวมทั้งหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาโบราณและพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่จัดแสดงเครื่องถ้วยชามเวียงกาหลงของแท้ดั้งเดิมสำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

พ.ศ. 2551 มูลนิธิกรุงเทพประกันภัยและบริษัทกรุงเทพประกันภัย จำกัด (มหาชน) โดยคุณชัย โสภณพนิช ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณแก่กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้นน้ำแม่เหียว เพื่อสร้างสะพานข้ามลำห้วยป่าหุยม และการอนุรักษ์เนินดินเตาเผาแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณที่สร้างสะพาน (ต่อมาตั้งชื่อว่าเตาห้วยป่าหุยมพ่อเอื่อน) ซึ่งคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ฯ ได้ดำเนินการก่อสร้างสะพานปรับปรุงเส้นทางสัญจร และสร้างหลังคาคลุมเนินดินเตาห้วยป่าหุยมพ่อเอื่อนแล้วเสร็จ และเปิดใช้เป็นทางการเมื่อปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2551

ผู้เขียนมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์ฯ ต้นน้ำแม่เหียวดำเนินการสำรวจค้นหาและขุดค้นศึกษาแหล่งเตาในพื้นที่ห้วยป่าหุยม บ้านโป่งอ้อ และพื้นที่ต้นน้ำ

แม่เหิยว เมื่อวันที่ 26 เมษายน - ถึงวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 โดยมีนักศึกษา
กลุ่มโบราณคดีอาสา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ร่วมดำเนินการ ในการสำรวจ
พบเนินดินเตาเผาที่ถูกกลักขอบุดจนเห็นโครงสร้างตัวเตาเผา 3 แห่ง คือ เตาห้วยป่าหุยม
พ่อเย็น เตาแม่เหิยวเสาแก้ว (เตाप่วง) และเตาทุ่งม่านพ้อทา (อยู่ในหมู่บ้านทุ่งม่านข้างบ้าน
ของพ้อทา ถาด้อย) จึงขุดแต่งอนุรักษ์หลุมขุดค้นที่มีหลักฐาน โครงสร้างเตาเผาทั้ง 3 แห่ง
เพื่อเป็นตัวอย่างให้ชาวบ้านเห็นรูปลักษณ์เตาโบราณที่สมบูรณ์แบบ และเป็นการกระตุ้น
ให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าร่วมพัฒนาชุมชนต่อไป

ภาพที่ 2 แผนที่ตัดส่วนจากแผนที่ L7017 - 4947 iii อำเภอวังเหนือ แสดงบริเวณที่ตั้งของแหล่งโบราณคดีเตาห้วยป่ายูมพ้อเย็น เตาแม่ฮิ้วยเสาแก้ว และเตาทุ่งม่านพ้อขาว ในแหล่งเตาเรียงกาหลง เขตติดต่ออำเภอเวียงป่าเป้า จ.เชียงราย และ อ.วังเหนือ จ.ลำปาง

เตาเผา (Kilns)

เตาเผาในแหล่งเตาเวียงกาหลง - วังเหนือที่สำรวจและขุดค้นพบใน พ.ศ. 2515, 2522, 2525 และ พ.ศ. 2551 เป็นเตาในกลุ่ม “เตาล้านนา : Lān Nā Kiln” ชนิดเตาห้องเดี่ยวระบายความร้อนผ่านแนวนอน (cross draft kiln) มีโครงสร้าง 2 ลักษณะ คือ (1) **เตาดินก่อ (Tao Din Ko : clay - constructed kiln)** คือ โครงสร้างเตาทุกส่วนรวมทั้งปล่องก่อพอกด้วยดินเหนียวเป็นผนังหนาเชื่อมกันตลอด และ (2) **เตาดินก้อน (Tao Din Kon : earth block constructed kiln)** สร้างโดยใช้วัสดุดินเหนียวที่ปั้นเป็นก้อนสี่เหลี่ยมขนาดต่าง ๆ ตากแห้งแล้วนำมาก่อเรียงกันเป็นโครงสร้างผนังและ

หลังคาเตาคล้ายก่ออิฐ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเตาดินก่อเป็นวิทยากรเตาเผาครั้งแรก ๆ ของแหล่งเตาเวียงกาหลง (พุทธศตวรรษที่ 21 - 23) ในขณะที่เตาดินก่อนเป็นวิทยากรเตาเผาหลัง (พุทธศตวรรษที่ 23 - 24)

เตาเผาที่กลุ่มเตาบ้านไผ่เหนือ ตั้งอยู่ตามลาดเชิงเขาริมลำห้วยต่าง ๆ ในเขตบ้านไผ่เหนือ ตำบลแม่พริก อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง เมื่อ พ.ศ. 2515 หน่วยศิลปากรที่ 4 ดำเนินการขุดค้นศึกษาซากเตาเผาจำนวน 11 เตา ในบริเวณห้วยผักกูด ห้วยหลวง ห้วยปู้ด ห้วยเสา ห้วยเฮียะ และห้วยยาอ่อน เตาเผาทั้งหมดสร้างเรียงกันเป็นแถว ๆ ละ 2 - 3 เตา หันปากปล่องขึ้นสู่เนินเขา ปากเตาอยู่ในที่ลาดต่ำชิดลงไปทางร่องลำน้ำ รูปลักษณะตัวเตาเป็นทรงประทุนค่อนข้างยาว ปล่องเตาแคบและสูง ความลาดเอียงของพื้นเตาประมาณ 10 องศา ขนาดยาวโดยเฉลี่ย 6.70 เมตร กว้าง 2.20 เมตร ห้องใส่ไฟยาวปากเตาถึงคันทันไฟ 2.20 เมตร ปากเตาหรือช่องใส่ไฟกว้าง 0.65 - 1.20 เมตร

เตาเผาที่ห้วยลึก โครงสร้างเตาดินก่ออยู่ในเนินดินรูปกลม ก่อสูงรูปคล้ายจอมปลวก ขนาดตัวเตามีความยาวตั้งแต่ช่องใส่ไฟจนถึงปล่องระบายควันไฟ 3.50 เมตร กว้าง 1.50 เมตร ผนังเตาและปล่องระบายควันไฟก่อด้วยดินเหนียวผสมทรายหยาบ ความหนาของผนัง 0.8 - 0.10 เมตร พื้นเตาเป็นดินเหนียวอัดแน่นเรียบและถมด้วยทรายหยาบหนาประมาณ 0.2 เมตร พื้นเตาลาดเอียงประมาณ 7 องศา ปล่องเตาค่อนข้างกว้างขนาดศูนย์กลาง 0.75 เมตร สูง 1.00 เมตร คันทันไฟก่อด้วยดินเป็นกำแพงทึบขนาดสูง 0.3 เซนติเมตร โครงสร้างดินก่อของผนังด้านข้าง หลังคา และปล่องเตาดินมีความหนา 0.1 - 0.15 เมตร

ในการขุดค้นเตาห้วยลึกพบว่าผนังเพดานหลังคาเตาด้านชิดห้องใส่ไฟชำรุดเป็นช่องขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะเช่นเดียวกับที่พบตามซากเตาเผาแบบเดียวกันในแหล่งสันกำแพง และชี้ให้เห็นว่าในการนำภาชนะดิบเข้าเรียงก่อนการเผาและการลำเลียงภาชนะออกจากเตาเมื่อเผาแล้ว อาจต้องเจาะเพดานหลังคาเตาเป็นทางเข้าออกก็ได้ที่บ้านดงป่าसान หมู่ที่ 5 ตำบลหัวฝาย อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เคยขุดค้นศึกษาพบหลักฐานเตาเผาจำนวน 2 เตา ในบริเวณบ้านนายคำ แก้วพลิกเป็นเตาห้องเดียว โครงสร้างส่วนล่างเป็นดินก่อ หลังคาเตามีก่อซ่อมแซมด้วยดินก้อนเหลือหลักฐานอยู่เฉพาะผนัง เตาด้านข้าง ปล่อง และคันทันไฟ ขนาดเตายาว 4.40 เมตร กว้าง 2.00 เมตร ปล่องกลมมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.92 เมตร

เตาเผาบริเวณห้วยทราย เขตอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง อยู่ในที่นาของนายแก้วมา อินตะนา เตาเผาที่ขุดค้นศึกษา จำนวน 2 เตา สร้างหันปล่องชนกันอยู่ในเนินดินเดียวกัน

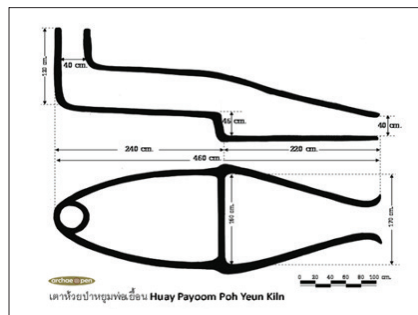
เตาห้วยป่าหยมพ้อเย็น ตั้งอยู่ริมลำห้วยป่าหยมทางเหนือของบ้านโป่งอ้อเดิม ปัจจุบันอยู่ในที่ดินทำกินของนายเย็น (ชาวบ้านทุ่งม่าน) การขุดค้นศึกษาเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2551 พบว่าเตาห้วยป่าหยมพ้อเย็นเป็นเตาระบายลมร้อนผ่านชนิดห้องเดี่ยว โครงสร้างดินก่อตลอดทั่วทั้งเตาขนาดความยาวตลอดเตา 4.60 เมตร ห้องไฟค่อนข้างยาวกินพื้นที่เกือบครึ่งหนึ่งของความยาวทั้งหมด คือ 2.20 เมตร ตัวเตาตรงคันทันไฟ กว้าง 1.50 เมตร ปล่องกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.4 เมตร สูงประมาณ 1.20 เมตร ห้องภาชนะยาว 2.40 เมตร

ภาพที่ 3 การทำงานโบราณคดีชุมชน ขุดค้นศึกษาแหล่งเตาเวียงกาหลงโดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ที่แหล่งเตาป่าหยมพ้อเย็น แหล่งเตาแม่เหี้ยวเสาแก้ว ในท้องที่ตำบลวังเหนือ อำเภอดำรงเหนือ จังหวัดลำปาง และแหล่งเตาทุ่งม่านพ้อทา ในหมู่บ้านทุ่งม่าน ท้องที่ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เมื่อ พ.ศ. 2551

ในการขุดค้นพบว่า เตาห้วยป่าหยมพ้อเย็นใช้เผาผลิตภัณฑ์เครื่องถ้วยทั้งประเภทเขียนลายสีดำนบนพื้นขาวใต้เคลือบ และประเภทเครื่องถ้วยขาวเคลือบใส พบอุปกรณ์รองภาชนะจำพวกก้นแผ่นกลม (disc support) ข้อค้นพบสำคัญจากการศึกษาครั้งนี้คือผลจากการกำหนดอายุดินก่อก่อที่เป็นโครงสร้างเตาเผาด้วยวิธีเรืองแสงความร้อน (Thermoluminescence) โดยอาจารย์ ดร.กฤษณ์ วันอิน ที่ห้องปฏิบัติการภาควิชา

วิทยาศาสตร์พื้นพิภพ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่าเตาห้วยป่าหุยมพอ่เยื่อน สร้างขึ้นใช้งานเมื่อพุทธศตวรรษที่ 22 (ตัวอย่าง VKL01K ได้ค่าอายุ = 395 + 44 BP หรือตรงกับ พ.ศ. 2112 - 2200 และตัวอย่าง VKL02K ได้ค่าอายุ = 358 BP + 39 หรือตรงกับ พ.ศ. 2154 - 2238)

ภาพที่ 4 (บน - ล่าง) หลักฐานโครงสร้างเตาดินก่อและภาพลายเส้นแสดงสัณฐานของ “เตาป่าหุยมพอ่เยื่อน” ในแหล่งเตาเวียงกาหลง สร้างขึ้นใช้งานเมื่อพุทธศตวรรษที่ 22

เตาทุ่งม่านพ้อทา ตั้งอยู่ริมลำน้ำแม่ลาวในบริเวณบ้านของพ้อทา (นายทา ถาด้อย) บ้านทุ่งม่าน ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นเตาดินก่อแบบลั่นนา ขนาดความยาวโดยตลอด 3.85 เมตร กว้าง 1.90 เมตร ปล่องรูปค้อนข้างกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.40 - 0.45 เมตร เตาถุ่กนี้มื่อร่องรอยของการซ่อมแซมและปรับขนาดของปล่องพริ้อม ๆ กับขนาดของช่องใส่ไฟ เห็นได้จากโครงสร้างดินก่อส่วนผนังข้างเตาที่ใช้ดิน

ต่างชนิดกัน เครื่องถ้วยขาวที่เผาในเตาทุ่งม่านพ้อหาส่วนใหญ่เป็นเครื่องถ้วยขาวเคลือบใสไม่มีสี (Wiang Kalong white ware)

เตาฟุ้งแม่เหี้ยวเสาแก้ว ตั้งอยู่ที่เชิงดอยทางฝั่งตะวันออกของลำห้วยแม่เหี้ยว ห่างจากเตาห้วยป่าหุยม่อเย็นขึ้นไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 1,300 เมตร ปัจจุบันอยู่ในที่ดินทำกินของนายแก้ว หรือเสาแก้ว ชาวบ้านทุ่งม่านที่เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ฯ ต้นน้ำแม่เหี้ยว

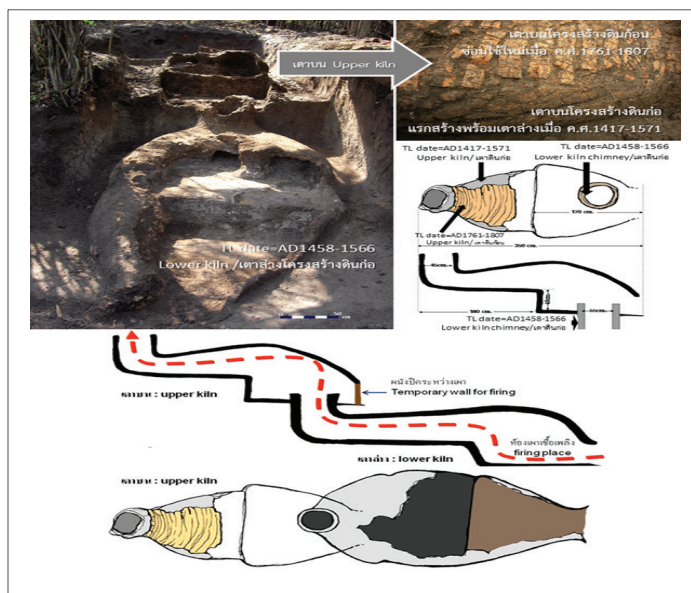
ในการขุดค้นทางโบราณคดีได้พบหลักฐานใหม่และมีความสำคัญมากในทางโบราณคดีของแหล่งเตาเวียงกาหลง กล่าวคือ พบเตาเผาห้องเดี่ยวชนิดระบายลมร้อนผ่านแนวนอนที่สร้างเชื่อมต่อกัน 2 เตา หรือ เตาฟุ้ง (connected kiln) ซึ่งการศึกษาที่ผ่านมายังไม่เคยพบในแหล่งผลิตเครื่องถ้วยสมัยโบราณที่ไหนมาก่อน

เตาฟุ้งแม่เหี้ยวเสาแก้ว ประกอบด้วยเตาสองเตาสร้างอยู่ในบริเวณเดียวกันแต่ต่างระดับกันและต่อเชื่อมกันตามแนวแกนยาว เताल่างมีขนาดใหญ่กว่าสร้างอยู่ที่เชิงเนินเขา และเตาบนสร้างอยู่ถัดขึ้นไปในแนวเดียวกัน ปล่องของเตาล่าง โผล่อยู่ในบริเวณห้องไฟของเตาบน สันนิษฐานว่าในการใช้งานเตาฟุ้งชุดนี้คงใส่ไฟเฉพาะที่ปากเตาของเตาล่างเพียงแห่งเดียว ที่เตาบนมีหลังคาห้องไฟปิดครอบ ปากปล่องของเตาล่าง ใช้ลมร้อนจากปล่องของเตาล่างในการเผาภาชนะที่บรรจุไว้ในห้องภาชนะของเตาบน จากนั้นจึงปล่อยให้ลมร้อนระบายออกทางปล่องของเตาบนอีกทอดหนึ่ง ซึ่งแท้ที่จริงแล้วในขณะใช้งานทั้งเตาบนและเตาล่างมีสภาพเป็นเตาเดียวกัน

เตาบน (upper kiln) มีขนาดความกว้างวัดตรงคันทันไฟ 1.20 เมตร ความยาวตลอดเตา 3.50 เมตร ห้องไฟยาว 1.70 เมตร ปล่องรูปกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 45 เซนติเมตร ในระยะแรกสร้างเมื่อพุทธศตวรรษที่ 21 (ค่าอายุดินก่อกองสร้างเตา จากการกำหนดอายุโดยวิธีเรืองแสงความร้อน หรือ TLD = พ.ศ. 2014 - 2114) มีโครงสร้างเป็นดินก่อกองตลอดทั่วทั้งเตา และใช้งานในลักษณะเตาฟุ้งเชื่อมกับเตาล่าง (lower kiln) ที่มีโครงสร้างดินก่อกองเช่นเดียวกันแต่มีขนาดใหญ่กว่า คือ ความยาวตลอดเตา 4.50 เมตร กว้าง 2.00 เมตร ห้องไฟยาว 2.00 เมตร การกำหนดอายุโครงสร้างดินก่อกองบริเวณคันทันไฟของเตาล่างพบว่าสร้างขึ้นใช้งานในระยะเดียวกันกับเตาบน คือ ในพุทธศตวรรษที่ 21 (ค่าอายุดินก่อกองสร้างเตา จากการกำหนดอายุโดยวิธีเรืองแสงความร้อน หรือ TLD = พ.ศ. 2001 - 2109) และเข้าใจว่าเตาฟุ้งชุดนี้คงถูกทิ้งร้างไปหลายสิบปีในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 - 23 จนกระทั่งในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 จึงมีช่างปั้นเข้ามาซ่อมแซมเตาบนเพียงเตาเดียวเพื่อใช้เผาเครื่องถ้วยอีกครั้งหนึ่ง โดยคราวนี้ช่างปั้นได้ถม

ปิดปากปล่องของเตาล้างที่อยู่ในพื้นที่ห้องไฟของเตาบน ปรับพื้นที่ห้องไฟของเตาบนให้เรียบ ก่อซ่อมหลังคาเตาและผนังด้านข้างที่ชำรุดด้วยดินก้อน จากการกำหนดอายุดินก้อน โครงสร้างหลังคาเตาบนพบว่ามียาอายุอยู่ในช่วง พ.ศ. 2304 - 2350 หรือช่วงต้นของพุทธศตวรรษที่ 24 ซึ่งแสดงว่ากิจกรรมการผลิตเครื่องถ้วยในกลุ่มเตาแม่เหี้ยวเสาแก้วของแหล่งเตาเวียงกาหลงดำเนินการมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 21 จนถึงพุทธศตวรรษที่ 24

ผลิตภัณฑ์เครื่องถ้วยที่เผาในเตาฟุ้งแม่เหี้ยวเสาแก้ว มีทั้งเครื่องถ้วยประเภทเขียนลายสีดำนบนพื้นขาวได้เคลือบ เครื่องถ้วยขาวเคลือบใส และชาวบ้านได้พบขยะเตาที่เป็นชิ้นส่วนจานเคลือบสีเขียวขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 38 เซนติเมตรด้วย แต่ในขณะนี้ยังไม่สามารถจำแนกได้ว่าเครื่องถ้วยประเภทใดกลุ่มใดที่ผลิตขึ้นก่อน และประเภทใดผลิตขึ้นในช่วงหลัง เนื่องจากเคยมีการขุดหาของเก่าทำให้ชั้นทับถมถูกรบกวนจนเสียสภาพทางโบราณคดีไม่สามารถลำดับชั้นทับถมก่อนหลังได้

ภาพที่ 5 แผนภาพแสดงข้อค้นพบใหม่เรื่องเทคนิควิทยาการเตาเผาชนิด “เตาฟุ้ง” (connected kiln) โครงสร้างดินก่อในกลุ่มเตาแม่เหี้ยวเสาแก้ว แหล่งเตาเวียงกาหลง ที่เริ่มสร้างใช้งานเมื่อพุทธศตวรรษที่ 21 - 22 และเตาล้างนาที่ก่อด้วยดินก้อน เมื่อพุทธศตวรรษที่ 23 - 24

เครื่องถ้วยเวียงกาหลง (Wiang Kalong Ceramics)

ผลิตภัณฑ์เครื่องถ้วยในแหล่งเตาเวียงกาหลงโดยทั่วไป มีลักษณะหลายรูปแบบ ประกอบด้วย จาน ชาม ไห กระปุก ขวดปากบาน ขวดทรงน้ำเต้า โถมีฝาปิด ตี๊กตารูปสัตว์ พระพุทธรูป ดินเผา ตัวหมากruk ฯลฯ แบ่งกลุ่มตามชนิดของเคลือบ และลักษณะการตกแต่ง ลวดลาย เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1. **ประเภทเขียนลายใต้เคลือบสีดำนพื้นขาว (underglaze painted black on white wares / black and white)** เครื่องถ้วยกลุ่มนี้ เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษและพบมากที่สุดพบกระจายทั่วไปในกลุ่มเตาต่าง ๆ ในแหล่งเตาเวียงกาหลง พบมากในบริเวณกลุ่มเตาบ้านป่าसान เต่าบ้านทุ่งม่าน เต่าห้วยลึก เต่าห้วยทราย เต่าทุ่งหิดทุ่งพร้าว เต่าสบแจ้ว ภาชนะส่วนมากเป็นรูปแบบชาม / จาน ปากกว้าง ชามทรงสูง ขนาดเล็ก ขวดปากบาน (แจกัน) ลวดลายสีดำเป็นลายในชุดลายลักษณะจักรวาล ลายกาบิน นก ไบไม้ ดอกไม้ ลายพฤษ์เลียนแบบธรรมชาติ ลายรูปสัตว์อื่น ลักษณะลวดลายเขียนอย่างประณีตบรรจง เส้นคมชัดมาก มีทั้งลายเขียนด้วยพู่กันใหญ่เส้นแถบ ลายหนาเป็นเส้นหยาบหนาหีบ และลายเส้นเล็กเบาบาง ตัวภาชนะปั้นบางมาก (2 - 4 มิลลิเมตร) เนื้อดินปั้นละเอียดสีขาวนวล สีเหลืองเทา มีเม็ดทรายเล็ก ๆ ปนบ้างเล็กน้อย ก่อนการเขียนลายทาน้ำดินสีขาวที่บหรือเอนโกบ (engobe) รองพื้นชั้นหนึ่งก่อน แล้วเคลือบใสไม่มีสี หรือเคลือบใสแกมสีฟ้าจาง ๆ ทับอีกชั้นหนึ่ง ชั้นเคลือบใสบางมาก มีรอยแตกรานละเอียดทั้งใบ ภาชนะประเภทชามและจานมักเขียนลวดลายทั้งด้านในและด้านนอก การเคลือบก็เคลือบทั้งใบ ด้านนอกเคลือบลงไปถึงขอบฐาน เว้นที่ก้นด้านนอกเท่านั้น ภาชนะประเภทชาม จาน ขวด กระปุกแบบต่าง ๆ ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน

2. **ประเภทเครื่องถ้วยขาวเคลือบใสไม่มีสี (Wiang Kalong white ware)** เครื่องถ้วยประเภทนี้มีลักษณะบอบบาง เนื้อดินปั้นละเอียดสีขาวนวล ปั้นบางมาก (2 - 3 มิลลิเมตร) เนื้อดินเผาไฟค่อนข้างแกร่ง ก่อนเคลือบชุบน้ำเอนโกบสีขาวชั้นหนึ่ง แล้วเคลือบใสไม่มีสีทับอีกชั้นหนึ่ง บางใบเคลือบใสชั้นนอกเป็นสีฟ้าจาง ๆ หรือสีเหลืองจาง ๆ คล้ายเครื่องถ้วยสีขาวและเครื่องถ้วยแบบชิงไปของจีนสมัยราชวงศ์ซ่ง เครื่องถ้วยกลุ่มนี้มักตกแต่งด้วยลายลักษณะภูมิจักรวาล โดยวิธีการขีดขีดด้วยเครื่องมือคล้ายซีหวีที่ขีดสลับขึ้นลงเป็นคลื่นหรือรัศมีตามแนวตั้งโดยรอบตัวภาชนะ บางทีก็ขีดลายเส้นภาพคน สัตว์ ลายกลีบบัว นกบิน แล้วจึงเคลือบทับ รูปแบบภาชนะที่พบมากได้แก่ ขวดปากบาน ขวดทรงน้ำเต้า กระปุกทรงกลมปากแคบ กระปุกขนาดเล็ก มีหูรูปหลอดตัดแปะที่ไหล่ โถทรงสูงมีฝาปิด กระปุกเต้าปูน ตะเกียง ถ้วยขนาดเล็ก ชามทรงสูง จาน และตีกตา

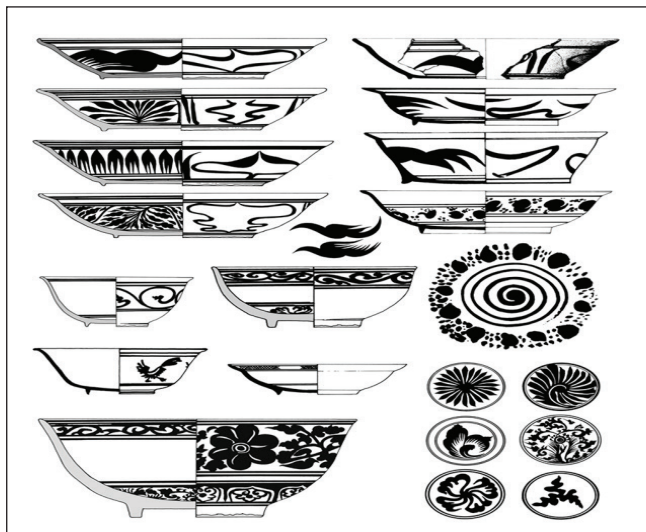
รูปสัตว์ พบในแหล่งเตาพื้นที่บ้านป่าसान ห้วยทราย บ้านทุ่งมาน บ้านโป่งอ้อ แม่แจ้ว ห้วยป่าหุยม และห้วยลึก

3. ประเภทเคลือบสีเขียวแบบเซลาดอน (green glazed ware) มีชนิดเคลือบสีเขียวเข้ม (deep green glazed wares) เคลือบมีลักษณะทึบมัน สีเขียวเข้มไม่แตกราน รูปแบบผลิตภัณฑ์คล้ายเครื่องถ้วยเซลาดอนจีนสมัยราชวงศ์หยวน มีภาชนะประเภทชามทรงสูงขนาดต่าง ๆ พบในแหล่งเตาบริเวณแม่แจ้ว กลุ่มเตาดินน้ำแม่เหียว (เตาแม่เหียวเสาแก้ว) และชนิดเคลือบใสสีเขียวอ่อน (transparent green glazed wares) เคลือบใสหนา แตกรานหยาบ ๆ คล้ายผลิตภัณฑ์เคลือบสีเหลืองหรือกระจกั่ว พบมากในแหล่งเตาวังเหนือ ซึ่งผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นจาน ชามขนาดใหญ่ ลักษณะแบนหนาและหนัก เคลือบไม่สม่ำเสมอ เคลือบใสจนเห็นเนื้อดินสีเทานวล สีขาว ค่อนข้างหยาบ ในแหล่งเตาห้วยลึก ก็พบเครื่องถ้วยสีเขียวกลุ่มนี้บ้างเล็กน้อย

4. ประเภทเคลือบสีน้ำตาล (brown glazed ware) เครื่องถ้วยเคลือบสีน้ำตาลในแหล่งเตาเวียงกาหลง - วังเหนือ พบน้อย ส่วนมากเป็นภาชนะประเภทไห รูปทรงคล้าย ๆ กับไหที่ผลิตจากแหล่งเตาในล้านนาทั่วไป เศษไหเคลือบสีน้ำตาล ที่พบจากแหล่งเตาใกล้เวียงกาหลง มีเคลือบสีน้ำตาลแกมแดง เคลือบไม่สม่ำเสมอ ไม่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ นอกจากเนื้อดินปั้น ค่อนข้างขาวนวลมีส่วนผสมของแร่เหล็กน้อยแตกต่างไปจากแหล่งเตาอื่น

ภาพที่ 6 ตัวอย่างเครื่องถ้วยเวียงกาหลงประเภทเขียนลาย
ได้เคลือบสีด้านบนขาว

ภาพที่ 7 ลายเส้นเครื่องถ้วยเวียงกาหลงประเภทเขียนลายใต้เคลือบสีดำนพื้นขาว

ภาพที่ 8 (บน - ล่าง) ตัวอย่างเครื่องถ้วยเวียงกาหลงประเภทเครื่องถ้วยขาวเคลือบใสไม่มีสี

ภาพที่ 9 ตัวอย่างเครื่องถ้วยเวียงกาหลงประเภทเคลือบสีเขียวแบบเซลาดอน พบที่กลุ่มเตาแม่เหี้ยวเสาแก้ว

วิเคราะห์อายุสมัยของเครื่องถ้วยเวียงกาหลง

หลายสิบปีที่ผ่านมา มีผู้พยายามกำหนดอายุเครื่องถ้วยเวียงกาหลงด้วยเทคนิควิธีต่าง ๆ ทั้งการหาความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์กับเรื่องราวการสร้างบ้านแปงเมืองสมัยโบราณที่ปรากฏในตำนานและพงศาวดารของล้านนา และการเทียบเคียงกับอายุของโบราณวัตถุอื่น ๆ ที่พบร่วมกันในแหล่งโบราณคดีหรือในชั้นทับถมทางโบราณคดีของแหล่งโบราณคดีบางแห่ง รวมทั้งมีผู้พยายามกำหนดอายุเครื่องถ้วยด้วยวิธีเรืองแสงความร้อนจากตัวอย่างเครื่องถ้วยบางประเภท แต่ก็ยังไม่ได้ค่าอายุที่เป็นที่ยอมรับทั่วไป

พระยานครพระราม (สวัสต์ มหากายี) เสนอว่าเครื่องถ้วยเวียงกาหลงน่าจะ มีอายุร่วมสมัยกับการสร้างเมืองโยนกเชียงแสนตั้งแต่เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 13 แต่มีผู้เห็นด้วยน้อยเพราะเห็นว่าเก่าเกินไป ผู้เขียนเคยกำหนดอายุเครื่องถ้วยเวียงกาหลงไว้กว้าง ๆ ว่าเป็นแหล่งผลิตร่วมสมัยกับแหล่งเตาสันกำแพงในพุทธศตวรรษที่ 20 แต่ยังไม่สามารถระบุช่วงอายุที่แน่นอนได้ (Sayan Prishanchit. 1999 : 170)

มีเรื่องราวที่น่าจะเกี่ยวกับเครื่องถ้วยเวียงกาหลงในตำนานพื้นเมืองน่าน ฉบับวัดพระเกิด ตอน 2 ตำนานปกิณกะล้านนา ซึ่งเป็นตำนานฝ่ายเมืองกล่าวถึง ตำนานติดส่วยห่อว่า ในสมัยพระญาเกือนา พ.ศ. 1908 พระญาห่อลุ่มฟ้าส่งทูตมาทวงบรรณาการหรือส่วย ประกอบด้วยสิ่งของหลายอย่าง มีทั้งข้าว งาม้าง ผ้าขาว และที่น่าสนใจคือ มีเครื่องถ้วยชามด้วย ความในตำนานมีดังนี้

“...ปีดับไล่ สกราชได้ 727 ตัว พระญาก่อนยังเป็นพระญา
หันแล พระญาหื้อลุ่มฟ้าหื้อมาถามเอาส่วยเข้า 9000 คาน งาข้าง
20 หาบ ผ้าขาว 400 รำ ถ้วยแช่ลัก 1000 ดวง ลาย 500 เขียว 200
ขาว 300 เปนส่วยแก่เจ้าลุ่มฟ้า....” (สร้อยดี อ่องสกุล. 2539 : 75 - 76)

ถ้วยแช่ลัก ที่พระญาหื้อลุ่มฟ้า (จักรพรรดิจีน) ต้องการ น่าจะหมายถึงถ้วยชาม
ที่ผลิตในพื้นที่เวียงกาหลง - วังเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เรียกว่า แจ้ลัก - แจ้หม่ม มาก่อน และ
จากการศึกษาพบว่าผลิตภัณฑ์เครื่องถ้วยชามจากแหล่งเตาในบริเวณนี้ก็มีครบทั้งชนิด
เขียนลายสีดำนบนพื้นขาว (ถ้วยลาย) ชนิดเคลือบสีเขียว (ถ้วยเขียว) และชนิดสีขาวเคลือบใส
ไม่มีสี (ถ้วยขาว) มีคุณภาพดีและสวยงามตรงกับความต้องการของพระญาหื้อลุ่มฟ้า
ตำนานติดส่วยหื้อ จึงเป็นหลักฐานเอกสารที่ชี้ให้เห็นว่าแหล่งเตาเวียงกาหลง - วังเหนือ
อาจจะมีการผลิตเครื่องถ้วยชามคุณภาพดีมาแล้วตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 20 หรือก่อน
หน้านั้น แต่ก็มีปัญหาว่าตำนานเรื่องนี้เขียนขึ้นเมื่อใด เขียนร่วมสมัยกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
หรือว่าเขียนขึ้นในภายหลัง ส่วนมากเขียนขึ้นหลังจากเหตุการณ์นั้นร้อยปี เรื่องช่วงเวลา
จึงอาจจะสับสนไปบ้าง

หลังจากการขุดค้นศึกษาเมื่อเดือนเมษายน - พฤษภาคม พ.ศ. 2551 แล้ว
อาจารย์ ดร.กฤษณ์ วินอิน อาจารย์ประจำภาควิชาวิทยาศาสตร์พื้นพิภพ คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้เก็บตัวอย่างดินเผาโครงสร้างเตาห้วยป่าหุยมพอเยือนและ
เตाप่วงแม่ฮิยวเสากแก้ว รวม 10 ตัวอย่างนำไปวิเคราะห์หาอายุด้วยวิธีเรืองแสงความร้อน
หรือเทอร์โมลูมิเนสเซนส์ (Thermoluminescence) มีผลค่าอายุที่ยืนยันว่า กลุ่มเตา
ในพื้นที่ห้วยป่าหุยมและบริเวณต้นน้ำแม่ฮิยวในแหล่งเตาเวียงกาหลงดำเนินการผลิตเครื่อง
ถ้วยมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 21 จนถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 อธิบายได้ดังนี้

1. เตาห้วยป่าหุยมพอเยือนถูกสร้างขึ้นใช้งานเมื่อพุทธศตวรรษที่ 22 (ตัวอย่าง
VKL01K = 395 + 44 หรือ พ.ศ. 2112 - 2200 และตัวอย่าง VKL02K ได้ค่าอายุ = 358 + 39
หรือ พ.ศ. 2154 - 2238)

2. เตाप่วงแม่ฮิยวเสากแก้ว ประกอบด้วยเตา 2 เตา เตาบน (upper kiln)
ในระยะแรกสร้างเมื่อพุทธศตวรรษที่ 21 (ตัวอย่าง VKL05K ได้ค่าเทียบได้ = พ.ศ. 2014
- 2114) มีโครงสร้างเป็นดินก่อตลอดทั่วทั้งเตา และใช้งานในลักษณะเตाप่วงเชื่อม
กับเตาล่าง (lower kiln) ที่มีโครงสร้างดินก่อเช่นเดียวกันแต่มีขนาดใหญ่กว่า การกำหนด
อายุโครงสร้างดินก่อบริเวณกำแพงกันไฟของเตาล่างพบว่าสร้างขึ้นใช้งานในระยะเดียวกัน

กับเตาบน คือ ในพุทธศตวรรษที่ 21 (ค่าอายุดินก่อกองสร้างเตาตัวอย่าง VKL09K ได้ค่าอายุเท่ากับ = พ.ศ. 2001 - 2109) และเข้าใจว่าเตาฟุ้งชุดนี้คงถูกทิ้งร้างไปหลายสิบปี ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 - 23 จนกระทั่งในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 จึงมีช่างปั้นเข้ามาซ่อมแซมเตาบนเพียงเตาเดียวเพื่อใช้เผาเครื่องถ้วยอีกครั้งหนึ่ง โดยคราวนี้ช่างปั้นได้ถมปิดปากปล่องของเตาล่างที่อยู่ในพื้นที่ห้องไฟของเตาบน ปรับพื้นที่ห้องไฟของเตาบนให้เรียบก่อซ่อมหลังคาเตาและผนังด้านข้างที่ชำรุดด้วยดินก้อน การกำหนดอายุดินก่อกองสร้างหลังคาเตาบนพบว่ามีอายุอยู่ในช่วง พ.ศ. 2304 - 2350 หรือช่วงต้นของพุทธศตวรรษที่ 24 (ตัวอย่าง VKL04K = พ.ศ. 2304 - 2350) ซึ่งแสดงว่ากิจกรรมการผลิตเครื่องถ้วยในกลุ่มเตาแม่เหียเวียงกาหลงของแหล่งเตาเวียงกาหลง ดำเนินการมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 21 จนถึงพุทธศตวรรษที่ 24

พิจารณาจากข้อมูลค่าอายุตัวอย่างดินเผาโครงสร้างเตา 2 รุ่น ชี้ให้เห็นว่าเตารุ่นแรก ๆ ของแหล่งเตาเวียงกาหลงในพื้นที่ต้นน้ำแม่เหียเวียงป่าหุยม - บ้านโป่งอ้อชนิดโครงสร้างดินก่อกองมีการใช้งานอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 - 23 และเตารุ่นหลังที่มีโครงสร้างดินก่อกองประสานคล้ายก่ออิฐเป็นเทคโนโลยีที่ใช้กันในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24

เอกสารอ้างอิง

- จักรปาณิศร์ศิริวิสุทธิ, หลวง. (2488). **ปัญหาเรื่องสังกะโลกไทย**. พิมพ์ครั้งแรกในวารสารแห่งสมาคมค้นคว้าประเทศไทย ฉบับภาษาไทย เล่ม 3 สิงหาคม 2477 พิมพ์ใหม่ในคอลัมน์ สรรพศาสตร์ ใน สยามอารยะ, 2 (11), 2536.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จฯ กรมพระยา. (2510). **ตำนานเครื่องโต๊ะและถ้วยปั้น**. พิมพ์ครั้งที่ 6 เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพเสวกเอกพระยาราชเวศม์ผดุง (สายสายะวิบูลย์). (หนังสือเรื่องนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกเพื่อเป็นที่ระลึกในงานพระศพพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าปรีดา เมื่อ พ.ศ. 2460).
- นครพระราม, พระยา. (2471). **เครื่องถ้วยไทย (Thai Pottery)**. พิมพ์ในพระราชทานเพลิงศพพระยานครพระราม. 5 เมษายน 2471.
- ประชากรจักรจักร, พระยา. (2515). **พงศาวดารโยนก**. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ.
- สร้อยดี อ่องสกุล. (2539). **ประวัติศาสตร์ล้านนา**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ศิลปากร, กรม. (2523). **เครื่องถ้วยในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

- สายันต์ ไพเราะญัตติ. (2554). **โบราณคดีเครื่องถ้วยในสยาม แหล่งเตาล้านนาและสุพรรณบุรี**. กรุงเทพฯ : โครงการศิลปากรพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2552). **โบราณคดีเครื่องถ้วยสยาม แหล่งเตาเมืองน่านและพะเยา**. นครปฐม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร และโครงการหนังสือโบราณคดีชุมชน.
- _____. (2547). **กระบวนการโบราณคดีชุมชน : การวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน**. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา และภาควิชาการพัฒนาศชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2545). ข้อเสนอเพื่อการพิจารณาใหม่เรื่องการผลิตและการค้าเครื่องสังโลกที่มีมาก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหง. ใน **สังคโลก - สุโขทัย - ออยุธยา กับเอเชีย**. กรุงเทพฯ : มุลนิธิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ : 276 - 314.
- _____. (2545). ความสัมพันธ์ด้านวิทยาการผลิตและการค้าเครื่องถ้วยระหว่างจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในห้วงพุทธศตวรรษที่ 21. ใน **สังคโลก - สุโขทัย - ออยุธยา กับเอเชีย**. กรุงเทพฯ : มุลนิธิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 249 - 275.
- _____. (2545). **ทรัพยากรวัฒนธรรมในล้านนาและศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการจัดการอย่างยั่งยืน**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2544). แหล่งเตาอินทิล : แหล่งผลิตเครื่องถ้วยล้านนาค้นพบใหม่ที่ชายทุ่งพันแอกพันเพื่อเมืองแกน. **นิตยสารศิลปากร**. 44 (6), 52-75.
- _____. (2540). **โบราณคดีล้านนา**. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิชาการ สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6 เชียงใหม่ สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เพื่อร่วมเฉลิมฉลองในวาระปีกาญจนาภิเษกและเมืองเชียงใหม่มีอายุครบ 700 ปี.
- _____. (2532). **แหล่งเตาล้านนา**. กรุงเทพฯ : โครงการโบราณคดีประเทศไทย ฝ่ายวิชาการ กองโบราณคดี กรมศิลปากร.

- สาयนต์ ไพเราะญจิตร. (2531). **ความรู้เรื่องสังคมไทยจากหลักฐานใหม่ : ถ้วยเคลือบไทเผา และเตาศรีสังขาลย์**. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องหลักฐานและข้อมูลใหม่ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีในประเทศไทย จัดโดยสมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.
- Chui Mei, Ho. (1995). **Intercultural Influence between China and Southeast Asia as seen in Historic Ceramics in Southeast Asia & China : Art, Interaction & Commerce**. Edited. Rosemary Scott and John Guy. Colloquies on Art & Archaeology in Asia No.17. Percival David Foundation of Chinese Art. Singapore.
- Chui Mei, Ho & Malcom N. Smith. (1999). **Gaps in Ceramics Production/ Distribution and the Rise of Multinational Traders in 15th Century Asia**. in **Taida Journal of Art History**. No. 7 September 1999. Special Issue on 15th Century Asian Ceramics, Taiwan : The Graduate Institute of Art History, National Taiwan University.
- Chui Mei. Ho (Editor). (1990). **Ancient Ceramic Kiln Technology in Asia**. Centre of Asian Studies, University of Hong Kong.
- Hein, Don (2001). **The Sawankhalok Ceramic Industry : from Domestic Enterprise to Regional Entrepreneur**. Ph.D. Thesis submitted to Deakin University, Australia.
- Rhodes. D. (1968). **KILNS : Design, Construction and Operation**. Chilton Book Company.
- Sayan Praichamjit. (2011). **Archaeology of Ceramics in Lān Nā, Northern Siam**. Bangkok : Silpakorn University.
- Sayan Prishanchit. (1999). **Key Sites of Ceramics Production In 15 th Century Lan Na Region, Upper Northern Thailand**, in **Taida Journal of Art History**, No. 7. Graduate Institute of Art History, National Taiwan University. September 1999. [Editor : Chuimei Ho & Bennet Bronson].
- Shaw, J. C. (1981). **Northern Thai Ceramics**. Kuala Lumpur : Oxford University Press.
- Sumitr Pitiphat. (1992). **Ceramics from the Thai-Burma Border**. Bangkok : Thai Khadi Research Institute, Thammasat University.
- Spinks, C.N. (1965). **The Ceramic Wares of Siam**. Bangkok : Siam Society.